

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 8 och 85 §§ grundskolelagen, gymnasielagen, 16 § lagen om kvällsgymnasier och lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltarnas elever

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att grundskolelagen, gymnasielagen, lagen om kvällsgymnasier och lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltarnas elever skall ändras.

Kommunernas prövningsrätt då det gäller bildande av grundskolans skoldistrikt utökas genom att stadgandet om längden på elevernas skolväg som begränsar distriktsindelningen i synnerhet i glest befolkade kommuner slopas. Också regleringen av grundskolans klubbverksamhet för ungdomar uppluckras.

Sättet att beräkna det kalkylmässiga timantalet för undervisningen i gymnasiet och andra uppgifter i samband med verksamheten i gymnasiet, vilket utgör en av grunderna för bestäm-

mande av gymnasiets statsandel, ändras så att timantalet bestäms på basis av det totala antalet elver i gymnasier i kommunen.

Till gymnasielagen och lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltarnas elever fogas stadganden om dröjsmålsränta som upp bärs för avgifter som förfallit till betalning och om utsökning.

Elever vid kvällsgymnasier och gymnasiers kvällslinjer fräntas rätten till avgiftsfri skolmål tid och huvudmännen ges rätt att uppbära elevavgifter av dem som studerar ett eller flera ämnen, s.k. ämnesstuderande.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 1993.

MOTIVERING

1. Nuläget och de föreslagna ändringarna

1.1. Distriktsindelningen och klubbverksamheten i grundskolan

Enligt 7 § grundskolelagen skall kommunen för grundskolans lågstadium och högstadium indelas i skoldistrikt eller hela kommunen anses såsom ett distrikt eller också flera kommuner eller delar av dem sammanföras till ett gemensamt skoldistrikt. Enligt lagens 8 § fastställs skoldistriktets gränser och skolornas placering genom distriktsindelning.

Distriktsindelningen ger eleverna vissa rättigheter. Enligt lagens 37 och 38 §§ hör eleven till det skoldistrikt inom vilket han är bosatt och

han har rätt att gå i skola i det distrikt till vilket han hör. I senast nämnda stadgande uppräknas vissa skäl på basis av vilka en elev har rätt att gå också i en annan skola än skolan i hans eget distrikt. I lagens 47 § stadgas om skyldigheterna att ordna skjuts, vilka är bindande för kommunen. Enligt huvudregeln är kommunen skyldig att ordna fri skjuts för en elev vars skolväg till skolan i det egna distriktet eller till en annan skola som bestäms på de grunder som stadgas i 38 § är mer än fem kilometer.

Fram till ingången av detta år förutsatte skollagstiftningen att distriktsindelningen skall fastställas i en av kommunfullmäktige godkänd instruktion. I samband med förnyelsen av finansieringssystemet för undervisnings- och

kultuverksamheten kan kommunerna på basis av de ändringar som företagits i skollagstiftningen numera själva besluta till vilket organ eller befattningshavare beslutanderätten i fråga om distriktsindelningen hör. Begränsningarna gällande intagning till ett annat distrikts skola har slopats.

Kommunen har beslutanderätt då det gäller bildande av skoldistrikt. Ändring av distriktsindelningen, vilket innebär indragning av en skola, har sedan februari 1991 inte längre behövt underställas en statlig myndighet. Kommunernas beslutanderätt begränsas dock av stadgandet i den andra meningen i 8 § 1 mom. grundskolelagen enligt vilket distriktsindelningen skall uppgöras så att skolvägen för eleverna på grundskolans lågstadium i allmänhet inte överstiger fem kilometer i vart och ett distrikt. Stadgandet har tolkats så att skolvägen får vara högst fem kilometer för majoriteten av eleverna i vart och ett distrikt. Stadgandet fick sin nuvarande ordalydelse i den lag om ändring av grundskolelagen (171/91) som trädde i kraft i februari 1991. Ur stadgandet ströks då ett bemyndigande på basis av vilket länsstyrelsen kunde bevilja rätt att avvika från stadgandet. Med stöd av ikraftträdelsestadgandet i lagen gäller stadgandet endast skoldistrikt som bildas efter det att lagen har trätt i kraft.

På grund av det försvagade ekonomiska läget har kommunerna försökt åstadkomma inbesparingar bl.a. genom att slå samman skoldistrikt och i synnerhet genom att dra in små skolenheter. En orsak till skolnätarrangemangen har också varit den reform som genomförts genom förordningen om ändring av grundskoleförordningen (1174/92) enligt vilken gränserna för elevantalet vid två-, tre- och fyrläroarskolor höjdes. Ändringen av beräkningsgrunderna inverkar första gången på statsandelsoberoppen för år 1994. I vissa glest befolkade kommuner har dock sammanslagningar inte kunnat ske på grund av nämnda begränsningsstadgande i 8 § grundskolelagen. I några fall har fullmäktige redan fattat beslut i frågan, men länsrätten har med anledning av besvär upphävt beslutet med stöd av 8 § grundskolelagen. En del av fallen är för närvarande för avgörande i högsta förvaltningsdomstolen.

Nämnda stadgande om bildande av distrikt grundar sig på den praxis som omfattades efter det att förordningen om folkskolans distriktsindelning av 1898 hade utfärdats. Genom stadgandet har man försökt hålla elevernas

skolväg skälig genom att sörja för att byskolorna bibehålls. I dag då förbindelserna är väsentligt bättre än då stadgandet ursprungligen stiftades, finns det inte längre samma grund för begränsningen. Dessutom skyddas den enskilda eleven från en oskäligt lång skolväg också genom 47 § grundskolelagen samt 64 § grundskoleförordningen som förutsätter att den dagliga skolfärden, väntetider inberäknade, för en elev på lågstadiet inte får ta mer än två och en halv timme i anspråk. Ordalydelsen i 8 § i gällande grundskolelag begränsar dessutom slumpartat möjligheterna att ordna grundskoleundervisning i kommunerna under olika tider och inskränker kommunernas möjligheter att ordna undervisningen på ett ekonomiskt ändamålsenligt sätt.

Utgående från de ovan anförda föreslås att 8 § 1 mom. grundskolelagen ändras så att den begränsning angående skolvägens längd som reglerar bildandet av distrikt stryks.

I fråga om grundskolelagens 85 §, som gäller den klubbverksamhet som grundskolan ordnar för ungdomar, föreslås att omnämmandet om förutsättningarna för ordnandet av verksamheten stryks, liksom hänvisningen till de genom förordning stadgade deltagarantal som utgör en förutsättning för att klubbverksamhet skall kunna ordnas. I det kalkylmässiga statsandelsystemet beslutar kommunerna själva om verksamheten är ekonomiskt ändamålsenligt. Grundskoleförordningens 147 § som gäller antalet deltagare i klubbverksamheten har genom nämnda förordning om ändring av grundskoleförordningen upphävts från ingången av detta år.

1.2. Gymnasiets timresurs

Regleringen av det timantal som kan användas för undervisning, dvs. timresursen ändrades väsentligt i samband med lagstiftningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet som trädde i kraft vid ingången av detta år. I det nya kalkylmässiga finansieringsystemet uttrycker timresursen inte längre maximumantalet timmar som berättigar till statsandel utan timresursen för varje läroanstalts huvudman räknad per elev, dvs. timresursindexet, beskriver strukturen på det skolnät huvudmannen svarar för och till vissa delar undervisningens mångsidighet i förhållande till andra huvudmän. Ju större timresursindexet per elev

är desto större är skolans huvudmans andel av den statsandel som beviljas skolformen i fråga.

Det totalbelopp som utdelas i form av statsandelar bestäms enligt lagen (705/92) och förordningen (820/92) om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet vart fjärde år på basis av de faktiska kostnaderna beräknade enligt läroanstaltsform. Kostnaderna justeras årligen enligt kostnadsnivån samt de förändringar i verksamhetens art och omfattning som beror på lagstiftning eller andra normbeslut av myndighet.

Samtidigt som timresursens betydelse förändrades på ovan beskrivna sätt har också sättet att räkna timresursen ändrats till vissa delar. Tidigare definierades timresursen enbart som det timantal som skall användas för undervisning i olika läroämnen. Enligt de nya timresursstadgandena har en timresurs fastställts också för klubbverksamheten och särskilda uppgifter som ålagts lärarna samt i grundskolan också för specialundervisningen. Statsandelarna för detta år bestäms fortfarande utgående från de tidigare timresursstadgandena och de nya stadgandena börjar tillämpas första gången vid beräkandet av statsandelarna för år 1994.

Om beräkningen av gymnasiet timresurs stadgas i 21, 21 a och 21 b §§ (708/92) gymnasielagen.

Enligt lagens 21 a § 1 mom. är det kalkylmässiga timantalet för gymnasieundervisningen 29 timmar i veckan per årskurs och dessutom en timme i veckan per elev. Finns i en årskurs endast en basgrupp, är gymnasiet kalkylmässiga timantal med avvikelse från vad som sägs ovan sammanlagt 51 timmar i veckan per årskurs. Med stöd av paragrafens 2 mom. kan timresursen ökas på basis av ett mångsidigt språkprogram samt undervisning i främmande språk och undervisning för tvåspråkiga elever. Om storleken på ökningen stadgas i 39 § gymnasieförordningen. En ökning av timantalet förutsätter att undervisningen i fråga ordnas.

I 21 b § gymnasielagen stadgas om det tillägg till timresursen som beräknas på basis av klubbverksamheten och de särskilda uppgifter som ålagts lärarna. Tillägget är kalkylmässigt och det läggs till timantalet oberoende av om timmarna används för nämnda uppgifter eller inte.

Förutom de stadganden som nämnts ovan skall gymnasielagens 57 och 58 §§ beaktas vid

beräkandet av timresursen. Enligt 57 § gymnasielagen kan undervisningsministeriet, före år 1993 statsrådet, samtidigt som det för ett gymnasium bestämmer en särskild uppgift som baserar sig på läroplanen öka timresursen för gymnasiet huvudman. För närvarande har sammanlagt 19 gymnasiers timantal ökats på denna grund. Ökningen har i besluten uttryckts i vissa procenttal, 5 — 60 procent. Enligt 58 § gymnasielagen kan undervisningsministeriet i ett beslut som gäller försök bevilja rätt att göra undantag från gymnasietstadgandena t.ex. så att timresursen för gymnasiet är högre än vad som stadgats.

Med stöd av nämnda stadganden beräknas timresursen först per gymnasium och om det i kommunen finns flera gymnasier, efter detta genom att man adderar de per skola beräknade timantalen.

I lagstiftningen ingår inte längre stadganden om hur timantalen skall användas för olika ändamål utan huvudmannen för gymnasiet kan besluta hur mycket undervisning som skall meddelas och hur mycket timmar som skall användas för annan verksamhet i skolan. De i lag stadgade timantalen kan användas som bas för fördelning av resurserna i de olika kommunerna. För den undervisning som meddelas i gymnasier innevarande år används endast en del av det kalkylerade timantalet i sparsyfte. Användningsgraden i fråga om timresursen varierar i de olika kommunerna.

Statsrådet fattade i oktober 1992 ett principbeslut om regeringens åtgärder för att förbättra balansen i den offentliga ekonomin. I beslutet nämns rationaliseringen av läroanstaltsnätet som en vittgående strukturell reform då det gäller undervisningsväsendet. Åtgärdsförslagen gäller grundskolor, gymnasier, yrkesläroanstalter samt folkhögskolor och medborgarinstitut. Enligt beslutet ändras stadgandet om gymnasiet timresurs så att timresursen beräknas enligt huvudman. I praktiken innebär ändringen att de kommunala gymnasier som befinner sig på samma kommuns område får en enhetlig timresurs. De språkliga minoriteternas ställning tryggas.

I Finland finns det 472 daggymnasier, av vilka 438 drivs av en kommun och 24 av en privat sammanslutning. Dessutom driver staten tio skolor som meddelar gymnasieundervisning. Daggymnasier finns i sammanlagt 268 kommuner, av vilka 51 har fler än ett gymnasium. I många kommuner med ett flertal gymnasier är

de enskilda gymnasierna relativt små vad elevantalet beträffar, de har i allmänhet två eller tre basgrupper per årskurs. Antalet gymnasier är speciellt stort i huvudstadsregionen. Små enheter är nästan utan undantag dyrare i fråga om kostnaderna per elev än stora enheter och de erbjuder eleverna färre valmöjligheter än stora enheter. Det nuvarande sättet att beräkna timresursen, enligt vilket den totala timresursen för kommunen bestäms som den sammanlagda summan av timantalen för de enskilda gymnasierna, gynnar ett system med flera skolor.

Utgående från det ovan anförda föreslås att stadgandena om gymnasiets timresurs ändras för att de mål som nämns i statsrådets principbeslut skall uppnås. Avsikten med ändringarna är att göra sättet att bestämma timresursen sådant att det inte skall gynna driften av flera fristående skolor i samma kommun. Målet är att antalet gymnasier minskas i sådana kommuner där det finns flera gymnasier och att de kostnader gymnasieverksamheten förorsakar på detta sätt fås ned. I större enheter kan man dessutom bättre utnyttja de möjligheter som t.ex. den nya timfördelningen, som fastställdes i statsrådets principbeslut i mars i år, grunderna för läroplanen samt det årskurslösa systemet erbjuder då det gäller att ordna gymnasieundervisningen. Besluten om sammanslagning och indragning av enskilda läroanstalter skall dock fortfarande fattas av läroanstalternas huvudmän.

Det föreslås att gymnasiets timresurs beräknas enligt det totala elevantalet i gymnasierna i var och en kommun. Kommunerna indelas i tre olika grupper på basis av sättet att bestämma timresursen. I kommuner där det finns högst 70 elever skall timresursen enligt förslaget vara sammanlagt 140 timmar. I kommuner där elevantalet är 71—525 beräknas timantalet så att varje elev genom vilken elevantalet överstiger 70 elever tillför minimitimresursen en ökning om 1,1 timme. I kommuner där det finns mer än 525 elever är timantalet 1,22 timmar per elev. Timantalet i den senast nämnda gruppen är i genomsnitt fem procent lägre än beräknat enligt de stadganden som trädde i kraft vid ingången av detta år. Eftersom avsikten är att påverka lösningarna i fråga om gymnasienätet i synnerhet i sådana kommuner som har flera gymnasier, sänks timantalet dock i allmänhet inte i de andra kommunerna. Det nya sättet att beräkna timresursen kan dock i ringa mån ändra timantalet för en enskild kommun

jämfört med det nuvarande beräknings sättet.

Det finns sammanlagt 36 kommuner där antalet gymnasieelever överstiger 525. I dessa kommuner finns ca hälften av hela landets gymnasieelever.

Kommunens kalkylmässiga timantal kan ökas på samma grunder som i gällande lagstiftning. En ändring jämfört med den nuvarande lagstiftningen är att timantalet får ökas också då det i kommunen ges modersmålsundervisning i samiska. Med stöd av 18 § 2 mom. gymnasielagen som trädde i kraft i augusti 1992 kan elever inom samernas hembygdsområde få undervisning i samiska som modersmål. Om ökningen storlek stadgas i gymnasieförordningen. Gymnasielagens 57 § om bestämmande av en särskild uppgift ändras dessutom så att uttrycket som gäller det timantal som står till gymnasiets förfogande ersätts med kalkylmässigt antal enligt statsandelssystemet. Eftersom det är fråga om ett beslut som fattas särskilt på ansökan kommer undervisningsministeriet dock att följa att den tilläggsresurs som givits i beslutet också i praktiken inriktas på verksamheten vid ett gymnasium som fått en särskild uppgift.

De språkliga minoriteternas ställning tryggas så att timantalen först räknas särskilt för vardera språkgruppen. Kommunens timresurs räknas därefter som summan av dessa tal vägt enligt elevantalet i båda språkgrupperna.

Det nya sättet att bestämma timresursen gör det lättare att räkna timresursen eftersom man inte längre beaktar elevernas fördelning på olika årskurser och inte heller antalet arbetsdagar i gymnasiets högsta årskurs. Beräknings sättet lämpar sig således samtidigt för det årskurslösa gymnasiet. Om man vill använda de föreslagna kalkylmässiga timantalen som grund för resursfördelningen mellan skolorna i en kommun, fås det totala antal timmar som kan användas under läsåret genom att man multiplicerar de föreslagna timantalen med antalet skolveckor under läsåret.

Stadganden om timresursen tas in i 21 § gymnasielagen, varvid 21 a och 21 b §§ kan upphävas.

Enligt förslaget skall det inte längre räknas en egen timresurs för privata skolor, utan timresursen för ett privat gymnasium är densamma som i den kommun där gymnasiet är beläget. De öknings av timresursen som nämns i 21 § 2 mom. samt de öknings som eventuellt görs genom statsrådets och undervis-

'ningsministeriets beslut skall dock beaktas särskilt. Om det i kommunen inte finns ett kommunalt gymnasium med undervisning på samma språk, beräknas timresursen för ett privat gymnasium enligt 21 §. Ett stadgande om bestämmande av timresursen för ett privat gymnasium tas in i 52 § 2 mom. gymnasielagen, ur vilken hänvisningen till 21 § 1 mom. samt 21 a och 21 b §§, som föreslås upphäva, stryks. Ändringarna innebär en sänkning av timresursindexet för nästan alla privata gymnasier och ökar behovet av samarbete mellan privata och kommunala gymnasier.

I och med att den nya timfördelning som fastställts i statsrådets principbeslut och de grunder för läroplanen som utarbetas med stöd av den tas i bruk vid ingången av läsåret 1994—95 får gymnasiets huvudmän ökad beslutanderätt att ordna undervisning som är inriktad på ett visst ämne eller vissa ämnen utan medverkan av de statliga myndigheterna. Det är därför skäl att på nytt granska de beslut om beviljande av särskild uppgift för ett gymnasium som gäller för närvarande. Det föreslås att i 2 mom. i ikraftträdelsestadgandet i lagen om ändring av gymnasielagen intas ett stadgande enligt vilket beslut som fattats med stöd av 57 § gällande gymnasielag och motsvarande stadgande som gällde före februari 1991 skall upphävas. Besluten skall dock tillämpas till utgången av läsåret 1993—94. Före det skall undervisningsministeriet fatta beslut om förnyandet av besluten och de villkor som skall ingå i dem.

1.3. Dröjsmålsränta som uppbärs för elevavgifterna och utmätning av avgifterna

I gymnasielagen och lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltens elever ingår inga stadganden om dröjsmålsränta om skall uppbäras för en avgift som förfallit till betalning eller indrivning av avgiften utsökningsväg utan dom eller utslag. Enligt stadgandena i lagen (150/92) och förordningen (211/92) om grunderna för avgifter till staten kan man däremot uppbära dröjsmålsränta på avgifter som statliga läroanstalter fastställt och avgifterna kan indrivnas i utsökningsväg utan dom eller utslag. Det föreslås i detta sammanhang att förfarandet vid indrivning av avgifter för enhetligas mellan alla läroanstalters huvudmän. Stadgandena om dröjsmålsränta och indrivning

av avgift i utsökningsväg intas i den nya 26 e § som fogas till gymnasielagen och i den nya 8 a § som fogas till lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltens elever. Stadgandena skall gälla avgifter som eventuellt uppbärs med stöd av nämnda lagar såsom elevavgifter som uppbärs med utbildningsstyrelsens tillstånd samt avgifter för yrkesutbildning som ordnas i form av vuxenutbildning. För de statliga läroanstaltens del ersätter de nya stadgandena om dröjsmålsränta och indrivning av avgift de stadganden som ingår i lagstiftningen om grunderna för avgifter till staten.

1.4. Måltidsförmån för elever i kvällsgymnasium och elevavgift som uppbärs hos ämnesstuderande

Elever vid kvällsgymnasium och gymnasiets kvällslinje fick rätt till avgiftsfri skolmåltid från ingången av augusti 1989. Stadganden om måltidsförmånen intogs i 16 § lagen om kvällsgymnasier. Måltidens kvalitet och näringsinnehåll har inte reglerats närmare. Den måltid som serveras i kvällsgymnasierna har i allmänhet närmast haft karaktären av ett mellanmål. Kostnaderna för att ordna måltiden var läsåret 1990 - 91 omkring 1 700 mark per elev eller drygt 10 mark per måltid. Genom lagen om temporär ändring av 16 § lagen om kvällsgymnasier (608/92) slopades måltidsförmånen för höstterminen 1992. Genom lagen om vissa arrangemang för finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet 1993 (1679/92) slopades förmånen åter år 1993. Slopandet av förmånen gäller också elever som får yrkesutbildning i form av kvällsundervisning.

För att minska skolväsendets kostnader och med beaktande av den ringa betydelse den måltid som serveras kvällsstuderandena har för elevernas skolgång, föreslås att måltidsförmånen slopas permanent för elever i kvällsgymnasier och på gymnasiets kvällslinjer. Ändringen görs genom att hänvisningen till gymnasielagen 26 b § om avgiftsfri måltid stryks ur 16 § lagen om kvällsgymnasier. Samtidigt ersätts hänvisningen till gymnasielagens 26 a § genom ett stadgande om avgiftsfri undervisning i 16 §. Förmånen slopas också permanent för studerande som får yrkesutbildning i form av kvällsundervisning. Slopandet av förmånen sker genom en ändring av förordningen om

studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltens elever (967/85). Läroanstaltens huvudman kan enligt prövning erbjuda eleverna möjlighet till måltider och besluta om den avgift som uppbärs för måltiden.

Enligt 13 § 2 mom. lagen om kvällsgymnasier kan såsom elev i ett kvällsgymnasium och på ett gymnasiums kvällslinje även intas den som har för avsikt att studera för att genomgå lärokursen i ett eller flera ämnen i vilka undervisning meddelas i kvällsgymnasiet. Dessa studerande kallas allmänt ämnesstuderande. Av det totala antalet elever i kvällsgymnasierna läsåret 1990 — 91, vilket uppgick till omkring 21 000, utgjorde andelen ämnesstuderande drygt 7 900 eller omkring 38 procent. Andelen ämnesstuderande varierar i olika läroanstalter. Största delen av ämnesstuderandena studerar gymnasiets lärokurser i olika språk.

Enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet är det enhetspris som skall användas som grund för statsandelen till ett kvällsgymnasium och gymnasiets kvällslinje 60 procent av det per elev fastställda enhetspriset för gymnasiet. Statsandel och hemkommunsandel betalas enligt 20 b § lagen om kvällsgymnasier och 6 § förordningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet endast för en sådan elev som genomgår grundskolans eller gymnasiets hela lärokurs. I de riksomfattande kostnadsunderlagen, på basis av vilka enhetspriserna fastställs, ingår också kostnaderna för den undervisning som meddelas ämnesstuderande på gymnasiets kvällslinjer. Då kostnaderna vid beräkning av enhetspriserna fastställs per elev, fördelar sig den ökning av enhetspriserna som kostnaderna för ämnesstuderandenas undervisning föranleder mellan alla elever i gymnasiet.

Det nya finansieringssystemet inom undervisningsväsendet är således mindre förmånligt för sådana läroanstalter som har fler ämnesstuderande än genomsnittet. Problemet gäller i synnerhet de privata läroanstalterna för vilka det inte, såsom i kommunerna, finns en särskild utjämningsmekanism mellan det gamla och nya finansieringssystemet. Utbildningsstyrelsen har med stöd av 26 a § gymnasielagen och 16 § lagen om kvällsgymnasier beviljat vissa kvällsgymnasier rätt att uppbära avgifter av ämnesstuderande. Utbildningsstyrelsen har fastställt ett högsta belopp för avgifterna som vanligtvis är 100 mark per kurs.

Med beaktande av att ämnesstudierna när-

mast har karaktären av en intressebetingad studieform avsedd att komplettera tidigare studier samt det kostnadstryck det stigande antalet ämnesstuderande förorsakar föreslås att det skall vara möjligt att uppbära elevavgifter av elever i ett kvällsgymnasium och på gymnasiets kvällslinje. Ett stadgande om detta intas i 16 § lagen om kvällsgymnasier. Avgifter skall kunna uppbäras av ämnesstuderande såväl på grundskol- som gymnasiestadiet. Läroanstaltens huvudman avgör om avgifter skall uppbäras och fastställer storleken på dem. Beroende på huvudmannens prövning kan avgift uppbäras särskilt för varje kurs som eleven deltar i eller t.ex. som en inskrivningsavgift då personen anmäler sig som elev vid skolan. Läroanstaltens huvudman kan med stöd av paragrafen sänka avgiften och helt befria eleven från avgift på grund av elevens eller hans vårdnadshavares medellöshet. I paragrafens 2 mom. intas en hänvisning till den 26 e § som föreslås fogas till gymnasielagen och som ger rätt att uppbära dröjsmålsränta samt drivna avgift i utskönningsväg utan dom eller utslag.

Enligt lagstiftningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet inverkar de avgifter som uppbärs inte sänkande på det statsandelsbelopp som huvudmannen för läroanstalten får.

2. Propositionens verkningar

De ekonomiska verkningarna av att stadgandet om bildande av grundskoledistrikt ändras kan inte exakt uppskattas. I de kommuner där stadgandet har begränsat sammanslagningen av skoldistrikt medför ändringen ökade möjligheter att minska på skolutgifterna.

I ovannämnda principbeslut av statsrådet som fattades i oktober 1992 uppskattas saneringarna i läroanstaltsnätet ge upphov till inbesparingar på omkring 400 miljoner mark i de offentliga utgifterna år 1994 och omkring 600 miljoner mark år 1995. Inbesparingen i statsandelar är omkring 225 miljoner mark år 1994 och 340 miljoner mark år 1995. Den ändring av stadgandet om gymnasiets timresurs som avses i denna proposition ger en kostnadsinbesparing på omkring 59 miljoner mark år 1994, av vilket statsandelen är 32 miljoner mark. Minskningen i statsandelsbeloppet berör på basis av den sänkta timresursen särskilt de kommuner där det finns flera gymnasier. Om

andra åtgärder som har till syfte att sanera läroanstaltsnätet har stadgats och bestämts särskilt eller så kommer propositioner att avlåtas om dem ännu detta år.

SlopanDET av måltidsförmånen för kvällsstuderande minskar kostnaderna för läroanstalterna huvudmän med omkring 11 mark per elev med avseende på att de undantagsarrangemang som trädde i kraft vid ingången av innevarande läsår inte längre fortsätts år 1994. Inbesparingen är sammanlagt omkring 50 miljoner mark.

De medel som inflyter genom avgifter som uppbärs hos ämnesstuderande kommer läroanstalternas huvudmän till godo. Intäkternas omfattning beror på många läroanstalterna som uppbär avgifter och till vilket belopp avgifterna fastställs. Ändringen innebär att ansökningarna om tillstånd att uppbära elevavgifter minskar och därmed också det förvaltningsmässiga arbetet vid utbildningsstyrelsen.

Regeringen har för avsikt att i samband med budgetpropositionen för 1994 separat avlåta en proposition om vissa arrangemang för finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet 1994. Propositionen skall bygga på samma principer som ovan nämnda lag om finansieringen för detta år. I propositionen föreslås att bl.a. sättet att beräkna de enhetspriser som utgör grund för bestämmandet av statsandelen ändras temporärt. Bl.a. kostnadsverkningarna av de ändringar som föreslås i denna proposition beaktas som grund för att sänka enhetspriserna.

1.

Lag

om ändring av 8 och 85 §§ grundskolelagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i grundskolelagen av den 27 maj 1983 (476/83) 8 § 1 mom. och 85 § 1 mom., av dessa lagrum 8 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 25 januari 1991 (171/91), som följer:

8 §

Skoldistriktets gränser och skolornas placering fastställs genom distriktsindelning.

lans försorg ordnas sådan verksamhet som främjar deras studie- och bildningsintressen och överensstämmer med grundskolans mål.

85 §

För de ungdomar som har avslutat sin skolgång i grundskolan kan genom grundsko-

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

3. Ärendets beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag. Ändringen av sättet att beräkna gymnasiets timresurs grundar sig på det förslag som den av undervisningsministeriet tillsatta timresursarbetsgruppen framfört. I arbetsgruppen var undervisningsministeriet, utbildningsstyrelsen, kommunernas centralorganisationer, Lärarnas Fackorganisation LFO samt Finlands rektorer rf företrädade.

4. Närmare stadganden och bestämmelser

Ändringen av sättet att beräkna gymnasiets timresurs förutsätter att 39 § gymnasieförordningen ändras. Till paragrafen fogas också den ökning av timantalet som ges för undervisning i samiska som modersmål.

5. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft vid ingången av läsåret 1993—94, dvs. den 1 augusti 1993.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

2.

Lag om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i gymnasielagen av den 27 maj 1983 (477/83) 21 a och 21 b §§, sådana de lyder i lag av den 3 augusti 1992 (708/92),
ändras 21 §, 52 § 2 mom. och 57 §,
av dessa lagrum 21 § och 52 § 2 mom. sådana de lyder i nämnda lag av den 3 augusti 1992 och 57 § sådan den lyder i lag av den 25 januari 1991 (172/91), samt
fogas till lagen en ny 26 e § som följer:

21 §

Det kalkylerade timantal som vid beräkningen av statsandelen för gymnasiet driftskostnader skall användas för gymnasieundervisningen samt för klubbverksamheten och de särskilda uppgifter som åläggs lärarna i kommunen är sammanlagt 140 timmar ökat med 1,1 timme för varje elev genom vilken elevantalet överstiger 70 elever. Om elevantalet överstiger 525 är timantalet med avvikelse från vad som stadgats ovan dock 1,22 timme per elev.

Det timantal som avses i 1 mom. ökas på det sätt som stadgas genom förordning, om i gymnasiet meddelas

1) i lågstadiet påbörjad undervisning i två eller flera främmande språk eller i det andra inhemska språket och ett eller flera främmande språk,

2) sådan undervisning på främmande språk som avses i 17 § 2 mom., i särskilda undervisningsgrupper,

3) undervisning för tvåspråkiga elever i modersmålet eller det andra inhemska språket, samt

4) modersmålsundervisning på samiska.

I en kommun som har gymnasieundervisning för både finskspråkiga och svenskspråkiga elever räknas de i 1 och 2 mom. nämnda timantalen först skilt för vardera språkgruppen och av dessa antal timmar räknas medeltalet vägt enligt elevantalet i båda språkgrupperna.

Vid beräkningen av antalet elever följs vad som stadgas med stöd av 20 § lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (705/92).

26 e §

Om en avgift som avses i denna lag och som uppbärs hos eleven inte har betalats på förfallodagen, får i årlig dröjsmålsränta uppbäras högst 16 procent från förfallodagen.

Avgiften får indrivnas i utsökningsväg utan dom eller utslag i den ordning som gäller för indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg.

52 §

Vad som stadgas i 2, 3, 8, 9, 11—20 §§, 21 § 2 mom., 22—25, 26 a, 26 b, 26 d och 26 e, 55, 57, 58 och 69 §§ samt i 6 och 7 §§ lagen om kommunernas undervisningsförvaltning, gäller i tillämpliga delar ett privat gymnasium och dess elever. Som kalkylerat timantal enligt 21 § 1 mom. används vid privata gymnasier timantalet per elev i den kommun där skolan är belägen. Om det i kommunen inte finns ett kommunalt gymnasium med samma språk, räknas timantalet vid privata gymnasier enligt 21 §.

57 §

Undervisningsministeriet kan för ett gymnasium bestämma en särskild uppgift som baserar sig på läroplanen. Undervisningsministeriet kan samtidigt öka det kalkylmässiga timantal om vilket stadgas i 21 § samt bevilja gymnasiet rätt att avvika från de stadganden och föreskrifter som gäller läroplanen och intagningen av elever.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

Genom denna lag upphävs de beslut om beviljande av en särskild uppgift för ett gymnasium som har fattats med stöd av den 57 § som gäller när denna lag träder i kraft samt motsvarande tidigare stadganden. Besluten tillämpas dock till 31 juli 1994. Den i besluten fastställda ökningen av det timantal som avses i 21 § beaktas för de elever som går i ett gymnasium som beviljats en särskild uppgift.

3.

Lag om ändring av 16 § lagen om kvällsgymnasier

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 16 § lagen den 27 maj 1983 om kvällsgymnasier (478/83), sådan den lyder i lag av den 25 januari 1991 (173/91), som följer:

16 §

Undervisningen i kvällsgymnasierna är avgiftsfri för eleverna. Av elever som avses i 13 § 2 mom. kan dock elevavgifter uppbäras. Avgiften kan fastställas enligt betalningsförmågan hos eleven eller hans vårdnadshavare. Av särskilda skäl kan utbildningsstyrelsen bevilja tillstånd att uppbära avgifter även av andra elever.

I fråga om dröjsmålsränta på den avgift som avses i 1 mom. och indrivning av avgiften i utsökningsväg gäller vad som stadgas i 26 e § gymnasielagen.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

4.

Lag om ändring av lagen om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltarnas elever

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen den 3 juni 1983 om studiesociala förmåner för yrkesläroanstaltarnas elever (498/83) en ny 8 a § som följer:

8 a §

Om en avgift som avses i denna lag och som uppbärs hos eleven inte har betalats på förfallodagen, får i årlig dröjsmålsränta uppbäras högst 16 procent från förfallodagen.

Avgiften får indrivas i utsökningsväg utan

dom eller utslag i den ordning som gäller för indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

Helsingfors den 28 maj 1993

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Undervisningsminister *Riitta Uosukainen*

1.

Lag**om ändring av 8 och 85 §§ grundskolelagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i grundskolelagen av den 27 maj 1983 (476/83) 8 § 1 mom. och 85 § 1 mom., av dessa lagrum 8 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 25 januari 1991 (171/91), som följer:

Gällande lydelse

8 §

Skoldistriktets gränser och skolornas placering fastställs genom distriktsindelning. *Denna skall uppgöras så att skolvägen för eleverna på grundskolans lågstadium i allmänhet inte överstiger fem kilometer i vart och ett distrikt.*

85 §

För de ungdomar som har avslutat sin skolgång i grundskolan kan genom grundskolans försorg ordnas sådan verksamhet som främjar deras studie- och bildningsintressen och överensstämmer med grundskolans mål och för vars anordnande skolan har tillräckliga förutsättningar, såvida ett genom förordning stadgat antal personer som avslutat sin skolgång i grundskolan deltar i denna verksamhet.

Föreslagen lydelse

8 §

Skoldistriktets gränser och skolornas placering fastställs genom distriktsindelning.

85 §

För de ungdomar som har avslutat sin skolgång i grundskolan kan genom grundskolans försorg ordnas sådan verksamhet som främjar deras studie- och bildningsintressen och överensstämmer med grundskolans mål.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

2.

Lag

om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i gymnasielagen av den 27 maj 1983 (477/83) 21 a och 21 b §§, sådana de lyder i lag av den 3 augusti 1992 (708/92), ändras 21 §, 52 § 2 mom. och 57 §, av dessa lagrum 21 § och 52 § 2 mom. sådana de lyder i nämnda lag av den 3 augusti 1992 och 57 § sådan den lyder i lag av den 25 januari 1991 (172/91), samt fogas till lagen en ny 26 e § som följer:

Gällande lydelse

21 §

Det timantal som skall användas vid beräkningen av statsandelen för gymnasiet driftskostnader utgörs av det i enlighet med 21 a och 21 b §§ uträknade timantalet för gymnasieundervisningen samt för klubbverksamheten och de särskilda uppgifter som åläggs lärarna.

Föreslagen lydelse

21 §

Det kalkylerade timantal som vid beräkningen av statsandelen för gymnasiet driftskostnader skall användas för gymnasieundervisningen samt för klubbverksamheten och de särskilda uppgifter som åläggs lärarna i kommunen är sammanlagt 140 timmar ökat med 1,1 timme för varje elev genom vilken elevantalet överstiger 70 elever. Om elevantalet överstiger 525 är timantalet med avvikelse från vad som stadgas ovan dock 1,22 timme per elev.

Det timantal som avses i 1 mom. ökas på det sätt som stadgas genom förordning, om i gymnasiet meddelas

1) i lågstadiet påbörjad undervisning i två eller flera främmande språk eller i det andra inhemska språket och ett eller flera främmande språk,

2) sådan undervisning på främmande språk som avses i 17 § 2 mom., i särskilda undervisningsgrupper,

3) undervisning för tvåspråkiga elever i modersmålet eller det andra inhemska språket, samt

4) modersmålsundervisning på samiska.

I en kommun som har gymnasieundervisning för både finskspråkiga och svenskspråkiga elever räknas de i 1 och 2 mom. nämnda timantalen först skilt för vardera språkgruppen och av dessa antal timmar räknas medeltalet vägt enligt elevantalet i båda språkgrupperna.

Vid beräkningen av antalet elever följs vad som stadgas med stöd av 20 § lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (705/92).

21 a §

Det kalkylmässiga timantalet för gymnasieundervisningen är 29 timmar i veckan per årskurs och dessutom en timme i veckan per elev. Finns

(upphävs)

Gällande lydelse

i en årskurs endast en basgrupp, är gymnasiets kalkylmässiga timantal med avvikelse från vad som sägs ovan sammanlagt 51 timmar i veckan per årskurs.

Det timantal som avses i 1 mom. ökas på det sätt som stadgas genom förordning, om i gymnasiets ges

1) såsom gemensamt ämne undervisning i två eller flera främmande språk eller i det andra inhemska språket och i ett eller flera främmande språk,

2) sådan undervisning på främmande språk som avses i 17 § 2 mom., i särskilda undervisningsgrupper samt

3) undervisning för tvåspråkiga elever i modersmålet eller det andra inhemska språket.

21 b §

Det kalkylmässiga timantalet för gymnasiets klubbverksamhet och för de särskilda uppgifter som åläggs gymnasiets lärare är sammanlagt fem timmar i veckan per huvudman och 18 timmar i veckan per gymnasium samt dessutom 0,07 timmar i veckan per elev som går gymnasium med undantag för elever på en svällslinje.

I en kommun som har gymnasieundervisning för både finskspråkiga och svenskspråkiga elever skall det per huvudman i 1 mom. angivna timantalet multipliceras med två.

Föreslagen lydelse

(upphävs)

26 e §

Om en avgift som avses i denna lag och som uppbärs hos eleven inte har betalats på förfalldagen, får i årlig dröjsmålsränta uppbäras högst 16 procent från förfalldagen.

Avgiften får indrivras i utsökningsväg utan dom eller utslag i den ordning som gäller för indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg.

52 §

Vad som stadgas i 2, 3, 8, 9, 11—21 och 21 a §§, 21 b § 1 mom., 22—25, 26 a, 26 b, 26 d, 55, 57, 58 och 69 §§ i denna lag samt i 6 och 7 §§ lagen om kommunernas undervisningsförvaltning, gäller i tillämpliga delar ett privata gymnasier och deras elever.

Vad som stadgas i 2, 3, 8, 9, 11—20 §§, 21 § 2 mom., 22—25, 26 a, 26 b, 26 d och 26 e, 55, 57, 58 och 69 §§ samt i 6 och 7 §§ lagen om kommunernas undervisningsförvaltning, gäller i tillämpliga delar ett privat gymnasium och dess elever. Som kalkylerat timantal enligt 21 § 1 mom. används vid privata gymnasier timantalet per elev i den kommun där skolan är belägen. Om det i kommunen inte finns ett kommunalt gymnasium med samma språk, räknas timantalet vid privata gymnasier enligt 21 §.

Gällande lydelse

57 §

Undervisningsministeriet kan för ett gymnasium bestämma en särskild uppgift som baserar sig på läroplanen. Ministeriet kan samtidigt öka det timantal enligt 21 § som står till gymnasiet rätt att avvika från de stadganden och föreskrifter som gäller läroplanen och intagningen av elever.

Föreslagen lydelse

57 §

Undervisningsministeriet kan för ett gymnasium bestämma en särskild uppgift som baserar sig på läroplanen. Undervisningsministeriet kan samtidigt öka det *kalkylmässiga* timantal om vilket stadgas i 21 § samt bevilja gymnasiet rätt att avvika från de stadganden och föreskrifter som gäller läroplanen och intagningen av elever.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1993.

Genom denna lag upphävs de beslut om beviljande av en särskild uppgift för ett gymnasium som har fattats med stöd av den 57 § som gäller när denna lag träder i kraft samt motsvarande tidigare stadganden. Besluten tillämpas dock till 31 juli 1994. Den i besluten fastställda ökningen av det timantal som avses i 21 § beaktas för de elever som går i ett gymnasium som beviljats en särskild uppgift.

3.

Lag**om ändring av 16 § lagen om kvällsgymnasier**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 16 § lagen den 27 maj 1983 om kvällsgymnasier (478/83), sådan den lyder i lag av den
25 januari 1991 (173/91), som följer:

Gällande lydelse

16 §

Om elevernas studiesociala förmåner gäller
26 a och 26 b §§ gymnasielagen.

Föreslagen lydelse

16 §

*Undervisningen i kvällsgymnasierna är avgifts-
fri för eleverna. Av elever som avses i 13 § 2
mom. kan dock elevavgifter uppbäras. Avgiften
kan fastställas enligt betalningsförmågan hos
eleven eller hans vårdnadshavare. Av särskilda
skäl kan utbildningsstyrelsen bevilja tillstånd att
uppbära avgifter även av andra elever.*

*I fråga om dröjsmålsränta på den avgift som
avses i 1 mom. och indrivning av avgiften i
utsökningsväg gäller vad som stadgas i 26 e §
gymnasielagen.*

*Denna lag träder i kraft den 1 augusti
1993.*